

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton. ~ ~
Előfizetési ár: egész évre 28 korona, fél-
évre 14 korona. ~ Egyes szám ára 60 fillér. ~

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium:
ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Válasz

a tiszántúli református egyházkerület gyüleke-
zeteihez intézett felhívásra.

„*Historia est magistra vitae*“.

Oly sok bölcs tanácsot, sok okos és köve-
tésre méltó utasítást, oly helyes és alapos irány-
elveket tartalmaz a címbe foglalt s az egyház-
kerületbeli gyülekezetekhez intézett felhívás, me-
lyet az egyházkerület elnöksége, esperesi és gond-
noki kara; sőt az egyházkerületi lelkészi és világi
tanácsbírák s tisztviselők nagyrésze is magáévá
tett, mely e becses lapok 1918. évi 49. számá-
ban is megjelent, hogy részemről érdemesnek
és szükségesnek tartom, hogy e felhíváshoz
olykor-olykor vissza-vissza térjünk, hogy annak
tartalma a köztudatba menjen át. Elöttem azonban
mégis legfontosabbnak tetszik ez a pontja:
„minden erőnkkel azon leszünk, — t. i. a kibo-
csátók, — hogy akármi legyen a magyar állam
eddiggi területének további sorsa, a mi magyar
református egyházunk egysége — a különböző
államok területén, megosztás esetén is — szerve-
zetileg megmaradjon...“ Olyan tétel, melyet az
egyháztörténelem is igazol s melyet az alábbiak-
ban részemről is történelmi adatokkal óhajtok
megindokolni. Másrészt ezt a tételt kiegészíti,
világosítja, megindokolja az 52-dik számban
„Határszélen“ című cikkelynek egy pár állítása.
P. o.: „Súlyt kell helyezni arra, hogy a magyar
állam és a magyar református egyház között szoros
kapcsolat áll fenn s ezt a szoros kapcsolatot ne
téphesse szét az állami határok változása. Most
követelni kell, hogy az egyház és állam összefor-
rottságát s az oktatás felekezeti voltát mindenki
ismerje el; mert a magyar eklézsiák és a magyar
iskolák csak így maradhatnak meg a más uralom
alá kerülő országrészekben“. Továbbá: „Ugyancsak
nemzeti szempontból — és ránk, reformátusokra
nézve ez mindig első szempont — kell tiltakozni
az egyházkerületek új beosztásának sürgetése és az

egyház egyetemes szerveinek mostani megbolygatása
ellen“.

A lelkemnek forró vágya, hogy a fentebbiek-
ben kiemelt tételeket tölem telhetőleg történelmi
adatokkal részletesen igazoljam, hogy így a csüg-
gedéstől és kétségbeeséstől lehetőleg szabadulva,
a jobb jövőben vetett hit reménye felemeljen s
bizalmat öntsön kétségek és aggodalmak között
hánykódó lelkünkbe.

Tehát mindenek előtt a magyar református
egyház egységének megóvása!... Tekintsünk
vissza csak kissé a múltba. A reformátorok a
XVI. század első felében egymást felváltva for-
dulnak meg Sárospatakon, Debreczenben, Kassán,
Beregszászban, Erdődön, Nagyváradon, Békésen,
Erdélyben, Budán, Pápán stb. A XVI. század
második felében azonban és a XVII-dik század-
ban, egyszóval a török hódoltság (1540—
1542) után, felfordul minden. Igen szépen jelezte
és körvonalozta ezt b. e. dr. Balogh Ferenc
hajdan a papi vizsgákon. Mikor ugyanis feltette
a kérdést az Egyháztörténelemből s a felelő nem
találta el, így tájékoztatta egyiket-másikat: Kérem!
figyelje meg! Most a Dunántúl, a magyar király-
ság területén járunk! Vagy így: Kérem! Most a
török hódoltságban vagyunk; ott más törvény
van! Vagy végül így: Kérem! Most a Partium-
ban vagyunk! Itt az erdélyi fejedelmek tör-
vényei az irányadók!... Tehát három ország-
részben, háromféle törvény! Dehát, az is köz-
tudomású tény, hogy 1881-ig, az első debreczeni
zsinatig, egyik országrész, illetve kerületben a
Gelei Katona-féle kánonok, másokban a Herczeg-
szöllősi-, ismét másutt a budai kánonok stb.
szerint kormányoztak, ítélkeztek; de azért a
kálvini egyházszervezetet, a zsinat-presbiteri elvet
mindannyian vallották és elfogadták! Így kell
ennek lenni most és a jövőben is, akár mint
változnék is a magyar állam területi beosztása,
vagy talán széttagolása!

Továbbá érintetlenül kell maradni az egy-
házkerületek határainak is. Kevesen emlékezünk

már az elmúlt század hatvanas és hetvenes éveinek egyházi mozgalmaira. Kevesen emlékezünk rá, mennyire előtérbe volt azokban az időkben állítva az egyházmegyék határainak rendezése, az egyházkerületek szabályozása. Főleg a tiszántúli egyházkerület felosztására nézve volt sokféle tervezet, amint erről az azonkORBELI pesti Prot. Egyházi és Iskolai Lap hasábjain a dr. Ballagi Aladár által készített tervezetek tanúskodnak. De azóta is több ízben merült föl ez a kérdés. Sőt a nagy, a 93 anyaegyházat számláló régi felsőszabolcsi (hajdan, az 1821-iki general-konvent előtti időben betúliai vagy nyíri traktusnak nevezett) egyházmegye tíz év előtt két részre is osztatott hosszús tervezet után; t. i. *felsőszabolcsi* (kisvárdavidéki) és *középszabolcsi* (nyíregyházavidéki) egyházmegyékre. Sürgettük ezt a rendezést abban az időben, főleg a *békésbánati* egyházmegyére nézve is; amivel ugyanakkor én némely békésbánati vezetők csendes neheztelését vontam magamra. Az egyházkerületek rendezésének kérdése azonban csak vajudott; bár olykor-olykor ez is fel-felmerült. Tiszáninnen, Tiszántúl, Dunáninnen, Dunántúl és Erdélyben is nemcsak az egyes egyházközségeket, de az egyházmegyéket és egyházkerületeket is az a veszély fenyegeti, hogy egyes részeik más-más állam területéhez fognak tartozni; ma sem az egyházmegyék, sem az egyházkerületek határait megbolygatni nem tanácsos; mivel az egyes egyházközségek csak így maradhatnak meg jelenlegi egyházmegyei és egyházkerületi hatóságaik felügyelete alatt s egyedül csak így tarthatók meg a magyar nemzetnek és a haladást, felvilágosodást képviselő református egyháznak. Ennélfogva egyházmegyék s egyházkerületek sint ut sunt!... Erre nézve elég világos példák: az amerikai magyar református egyházmegyék s közelebb és méginkább a romániai magyar református egyházmegye és a romániai református gyülekezetek helyzete: Bukarest, Pitest, Ploest, Braila. Azt pedig bővebben indokolni sem kell a mondottak után, hogy a konvent is és a zsinat is maradjanak jelenlegi szervezetökben, míg csak maradhatuak.

Ilyen nagyjelentőségű kérdés még az *iskola-ügy*. Református egyházunkban régen és sok irányban vitatott kérdés az iskola kérdése; főleg abban a tekintetben is, hogy a *felekezeti* vagy *állami iskola-e előnyösebb?*... A református egyetemes tanügyi bizottság már a hatvanas évek első felében szervezkedett és működött. Azonban a kérdés mai napig eldöntetlen maradt. Egyes gyülekezetek, főleg ahol felekezeti vagy nemzeti érdek akadályul nem szolgált, államosították iskoláikat; de többen meg is bánták. Egy dolog

elvileg világosnak látszik: t. i. *az államosítás csak egyetemes, általános lehet* s nem szórványos, különösen akkor, ha tudjuk, hogy a római katolikusok csak elkerülhetetlen esetben mennek bele az államosításba. Ma és az emberi belátás szerint, a legközelebbi jövőben azonban, midőn különösen a református iskola nemcsak felekezeti, hanem kiválóan magyar nemzeti érdeket szolgál, a legvégsőig fenntartandó a református iskola országszerte! És én — lehet, hogy nem értem a debreczeni tanári kör intencióit és indokait, de — megvallom, nem vagyok képes belátni a tudós testület amaz elhatározásának mozgató erőit, indokait, hogy „*az összes iskolák államosítandók!*” Kérdésbe lehetne tenni, hogy csak a magyar köztársasági állam területén?... Vagy talán a román-, a cseh-, a szerb- stb. államok s országrészek területein is?... Mert hiszen az utóbbi államok területén azok az állami iskolák teljességgel nem magyar nemzeti érdeket szolgálnának?... Az ekként szervezendő állami iskolák fenntartási költségeiről most nem is szólok!... Részemről jelenleg abban a meggyőződésben vagyok, hogy a református felekezeti iskolák mind az öt kerületben, bármilyen uralom alá kerüljön is az egyházkerületnek vagy egyházmegyének egyik-másik része, mindenütt fenntartandók — magyar nemzeti érdekből. Úgy látszik, hogy úgy leszünk a közeli jövőben ezekkel a református iskolákkal, mint idáig voltunk a Romániában fenntartott bukaresti, pitesti, ploesti, brailai stb. és az Amerikában fenntartott magyar iskolákkal. Ezek fogják mindenütt, ahol lesznek, fenntartani a magyar nyelvet, a magyar érzést és magyar szellemet. De ezen okok miatt bármely országrészbe essék is valamely református gyülekezet, a református iskola mindenütt fenntartandó!...

*

Szó sincs róla, igen nagy és nehéz kérdések ezek! Dehát vagy — vagy! Vagy tehetnek a fentebbiekben is vázolt irányban egyházi hatóságaink valamit s akkor lehet némi bizalmunk és reményünk a jövőt illetőleg a magyar nemzeti érdekek megóvására nézve, vagy azt kell mondanunk, hogy: „*tegyetek le minden reménységről ti, kik átléptek itt!*...”

Mert akkor igazán: *Finis Hungariae!*... Azonban a történelem nemcsak a mohácsi vész utáni időkben, nemcsak a török hódoltság korában és az abszolút korszakban, de a mohácsi vészt előző korszakokban is sok példával igazolja, hogy mikor a magyar nemzet nem vesztette el hitét, reményét és bizodalját, a legnehezebb viszonyok között is talpra állott s megélte e földön az ezer esztendőt! És mint Szabolcska

Mihály pap-költőnk kifejezi: „Voltunk mi már rosszabbul is...” Épen ezért kétségbe esni és bármily súlyos s mostohának látszik is helyzetünk, nem szabad kiejteni elménkből a gondolatot, hogy: „Nincs veszve bármi sors alatt, ki el nem csüggedett...” És az utasítást, hogy: „ember! küzdj! és bízva-bízzál!...”

Görömbel Péter.

Iskola

Kálvinista középiskola.

A régi Magyarország összeomlott. Romjain az újat kell megépítenünk böles tervek szerint, hogy dacolhasson az idők viharával, hogy kedves legyen minden lakójának, hogy az idegent is tiszteletre készítse.

A böles tervezethez az is hozzátartozik, hogy a régi romokból minden igazán értékes anyagot megmentünk, s felhasználjunk az új épület erősítésére, díszítésére. A megmentendő igaz értékek közé tartozik szerintem a kálvinista iskola is. A kálvinista iskola, amelyet nagyszerű szellemi forradalom, a reformáció szült, a szabadságharcok viharai közt növekedett naggyá, lett a magyar népkultúra megteremtője, a nemzeti öntudat ébrentartója, a szabadságszeretetet szent tüzének élesztője, őrizője törökkel és némettel szemben, a nyugati szellemi áramlatoknak hűséges átvezetője és nemzeti kincse földolgozója. A kálvinista iskola, amely viharedzett szervezésével kibírta a magyarhaldoklás szomorú századát, a szatmári béke után következő időket is, átmentette a XVI. és XVII. század magyar kultúráját a jobb jövő számára s a XIX. század fölébredt magyarját olyan szemképrázlatot szellemi kincsekkel árasztotta el, aminő Csokonai, Kölesey, Arany, Petőfi, Tompa, Jókai, Kemény, Zsigmond költészet s a nemzeti újjászületés tudósainak, politikusainak egész sorozata, akik felekezeti különbség nélkül a kálvinista iskola e korszakot uraló szellemének neveltjei. A kálvinista iskola, amelynek szelleme ott cikázik a 48-as ifjúság vértelen forradalmában, ott viharzik a szabadságharc dicső esataiban, ott dacol az elnyomás korának néma, de kemény hőseiben, ott szerénykedik a kiegyezés utáni kor nehéz építő munkájában, ott forrong az utolsó negyedszázad új utakat kereső elégedetlenségeiben is és megszüli a XX. század forradalmú íróit, az Ady Endréket, a Móricz Zsigákat, a Farkas Antalokat, az Oláh Gáborokat.

Ezt a kálvinista iskolát igenis meg kell menteni a mostani világegésből, a mai összeomlás romjaiból is, hogy lehessen a következő új próbáltatások között is a magyarságnak erős bástyája, lehessen új szellemi forradalmak előkészítője és bátor harcosa.

Át kell menteni a kálvinista iskolát a köztársasági Magyarország életébe is. Hisz lehetne-e jobb melegágya, hivebb ápolója a köztársasági szellemnek, mint a kálvi-

nista iskola, amely maga is tökéletes kis köztársaság volt századokon által. De csak a kálvinista *középiskolát* gondolom átmentendőnek, mint a kálvinista szellemű kulturemberek nevelő intézetét. Ezt az embertípust olyan értékesnek, a jelen és jövő Magyarországa, illetve magyarsága számára olyan nélkülözhetetlen erőtenyezőnek tartom, hogy ennek biztosíthatása végett érdemes, szerintem, engedményt tenni a feltétlenül jogos és helyes kötelező állami oktatás gondolatából. Ismétlem, csak a középiskola megtartására gondolok fenti jogcímen; az elemi, szak- és felsőiskolák megtartására nem tudok, nem is keresek jogcímet, mert az említettem célból nincs rájuk szükség.

Ámde a kálvinista középiskola engedélyezése maga után vonná a többi felekezeti középiskolát is!

Nagyon valószínű. Ám, ha az állam biztosítékot tud szerezni, hogy ezek az iskolák az állam érdekei ellenétes szellemet nem terjesztenek: sem politikai, sem pedagógiai ok nem található a felekezeti középiskolák teljes kiküszöbölésére. Sőt a középoktatás teljes uniformizálása kulturális szempontból egyáltalában nem is kívánatos.

Mindegyik felekezetnek megvan a maga sajátos szelleme, mindegyik a magyar kulturának egy-egy árnyalatát képviseli s ha ezek az árnyalatok az állam kulturideáljával harmonizálnak, nincs semmi ok ellenük s a felekezeti szellemet az ifjúságban tudatosá tevő felekezeti középiskolák ellen hadakozni. Minden fejlődés differenciálódással jár; a felekezetek is differenciálódás eredményei s mint ilyeneknek joguk van az életre, az érvényesülésre, belső erejükhez képest.

S épen a középiskola az a terület, ahol a felekezetek átadhatják sajátos szellemüket, sajátos szellemi, erkölcsi értékeiket a nemzet jövő intelligenciájának, belevihetik azokat eleven energiakként a nemzet közszellemébe. S ki merné azt állítani, bármelyik felekezetről, hogy nincs benne értékes szellemi, erkölcsi energiák, amelyek alkalmasak a nemzeti kultúra szépségének, ható erejének fokozására?! Miért állná útját a szabad magyar köztársaság e szellemi értékek szabad fejlődésének, érvényesülhetésének?

A feltételezhető nem kívánatos kinövésök meggátolására mindenkor lesz módja és hatalma.

De én merem állítani a kálvinista középiskoláról, — a többiekéről szólni nem érzem magam illetékesnek — hogy az sohasem fog alkalmat adni tiltakozó közbelépésre. Ezt az eshetőséget kizárja a kálvinista iskola szelleme, amely szabad, demokratikus állam érdekeivel sohasem kerülhet ellentétbe. Nem, mert sohasem lehet egyoldalú, elfogult, felekezetieskedő szellem terjesztője. Nem, mert a kálvinista felekezet lényegéhez tartozik az elfogulatlan szabad gondolkodás, az igazságnak szabad kutatása, lényegéhez tartozik az örök reformáció, az örök fejlődés gondolata.

De hát mi az a kálvinizmus, mi az a kálvinista szellem? Hadd mondjam el röviden.

A kálvinizmust nevezhetők keresztyén radikálizmusnak is, tulajdonképen nem is felekezeti, hanem világnézet. Világnézet, amelyben esodálatos harmóniába olvadnak össze a Pál apostól, Augustinus, Zwingli, Kálvin, Knox, christianismusának, a Sókratés, Platon, a stoikusok, a Descartes, Hegel és Kant filozófiájának nagy gondolatai:

Isten, a szeretet istene, a szépség, jóság, igazság, minden tökéletesség örök megtestesülése, örök ideája: a világ szuverénje. Az isteni tökéletesség részese, véges földi hordozója: a szabad, független, szuverén emberi egyéniség, amelynek célja az isteni tökéletesség megközelítése, a szeretetnek, a szép, jó és igaz eszméinek az életben megvalósítása által.

Szabadsága, szuverénitása is olyan mérvű, amely mértékben alárendeli magát az isteni szuverénitásnak, vagyis amely mértékben az isteni örök ideák szolgáltatába tudja állítani magát. Ha nem ezek irányítják elhatározását, akkor szolgáljává lesz saját szenvedélyeinek, gyarlóságainak, szolgáljává lesz az embereknek.

A szuverén egyéniségek önkéntes társulásából keletkezik az állam, amelynek célja ugyanaz, ami az egyes embereké. Az állam szuverénitása összege a polgárok szuverénitásának, amelyet azok önként bocsátotnak az állam rendelkezésére, de amelyet vissza is vehetnek, ha az állam nem helyesen él, vagy visszaél a ráruházott szuverénitással. Ime, a tökéletes demokrácia.

Ha az emberiség annyira tökéletesedik, hogy minden ember kényszer nélkül, szabadon tudja cselekedni a jót, a szépet, az igazat, teljesen be tudja tölteni a szeretet törvényét: akkor nem lesz többé szükség államra, akkor megvalósul e földön az Isten országa, az ideális-anarchia, a civitas Dei.

Ime, a kálvinizmus gyönyörű utópiája! Utópia, amely tökéletes egyéni szabadság mellett tökéletes boldogságot ígér az embereknek, amelynek megvalósulása csak egy föltételtől függ: — hogy szabad emberek szabadon cselekedjék a jót, szabadon kövessék a szeretet törvényeit.

Ennek az utópiának hívői szükségképen belső kényszerből elszánt bajnokai mindenkor az emberiség fejlődésének, előrehaladásának, az emberi jogoknak, s kérelhetetlen ellenségei minden testi-lelki zsarnokságnak. Ezért volt a kálvinista szellem a múltban megteremtője a nyugateurópai és északamerikai nagy demokráciának, védelmezője, előharcosa a magyar kultúrának; ezért volt négy századoán keresztül az emberi haladás egyik fő tényezője; ezért küldte most meg a kálvinista Wilsonban az igazságos világbéke teremtésére alkalmas 14 pontot, közöttük a népek önrendelkezési jogának gondolatát; ezért lett mindenkor öre a nemzetek szabadságának s leküzdhetetlen ellensége minden, az egyéni szabadságot veszélyeztető állami és társadalmi berendezésnek.

Ennek a szellemnek kívánok én melegágyat biztosítani a szabad demokratikus magyar állam kebelén, a kálvinista középiskolákban, természetesen lehető tökéletes szervezetbe, a szabad fejlődés minél több biztosítékával.

Vajjon ki találhat jogcímet e kívánság megtagadására?

Borsos Károly,
főimn. igazgató.

Tisztelt barátom e cikket beküldő levelében arra hívott fel, hogy tegyem meg észrevételeimet cikkére. Nincs semmi mondani valóm, mert egyetérték vele. Ha a *népoktatást* állami feladatnak tekintjük is, mert a népoktatás kötelező s ennek folytán az állam dolga gondoskodni arról, hogy ennek a köteletségnek mindenki eleget tehessen, — a középfokú és felső oktatásnál ez a szempont nem érvényesülhet, mert az kinek-kinek csak *joga*, hogy ilyen fokú oktatásban részesülni kíván-e, meg kell adni tehát azt a jogot is, hogy ne csak tanulhasson, hanem olyan iskolában tanulhasson, aminőben akar. Egyébiránt a magasabb iskolákban a felekezetek kezéről elvétele nem folyománya az egyház és állam szétválasztásának sem. Elég legyen Amerika példájára hivatkozni, ahol a legkiválóbb egyetemek felekezeti kézen vannak.

K. B.

Közélet

Két cikk.

Most, hogy a posta nem a régi gyorsasággal jár, előfordul, hogy négy-öt napi ujságot is egyszerre kap meg a jámbor előfizető. Magam is így jutottam abba a helyzetbe, hogy egy-ugyanazon napon olvashattam el két cikket. Mindkettő ugyanazon lapban jelent meg, a „Világ” címűben, mely az országos radikális párt politikáját hirdeti s mely — általánosan elterjedt hírszerint — a szabadszövegűekkel is összekötésben van.

Mellékes itt, hogy a cikkeknek mi a tulajdonképeni tárgya. Ami érdekes, az a cikkeknek a tárgyalt kérdéssel kapcsolatban előadott véleménye az *egyházakról*.

Az egyik cikk a „Világ” 1919 január 14-i X. évfolyam 12. számában a 7-ik lapon a *Hírek* rovat legelején, „*Politikai gyűlölködés az egyházban*” cím alatt olvasható. Ebben a következők foglaltatnak: (Szórolszóra idézek, mindössze néhány mondatot dől betűvel szedtettem.)

„Mikor a lelkeket felszabadító forradalom után mingyárt a legelső reakcionárius botrányokat is egyházi dignitáriusok erőszakos és tapintatlan visszaélései s inkorrektsséggel kevert ténykedései okozták, *lehetetlen be nem látni minden elfogulatlanul és érdektelenül gondolkozó embernek, hogy a hatalomszomj, a retrograd irány és az erkölcsi lazaság kigyófészektől, az egyháztól — tökéletesen mindegy, hogy melyiktől — meg kell immár vonni a haladni vágyó és demokrata alapokra fektetett állam minden segélyét s minél előbb meg kell tenni végre minden óvintézkedést az ellen, hogy az egyházak eme közös szelleme továbbra is métellyel árasza el az egyszer már egészséges fejlődésre áhító államot.*”

A másik cikk a „Világ” 1919 január 19-i X. évfolyam 17-ik számának vezető helyén, *Liebknicht* cím

alatt található. Ebben pedig a második hasáb felső részén ezeket olvassuk:

„Én vallásos ember vagyok lelkem minden erejével és egész hevületével... Minden istentisztelet mély áhítattal tölt el. *Ha Magyarországon netalán kulturharc törne ki, én egész szerény tehetségemmel a vallás, sőt az egyház mellett volnék.*“

A cikkek közül egyet Biró Lajos irt, a hivatásos újságíró és íróművész, a szélső radikális, a főszabadságkőműves, a zsidó, a forradalmár, aki köztudomás szerint egyik államtitkára volt a forradalom első kormányának, de akit az írás gyönyörűsége visszacsábított a méltóságos állástól az újságíró asztal mellé. Egyet meg Zoványi Jenő irt, az egyetemi tanár, a legnagyobb objektivitást kívánó tudomány: a történelem hívatott művelője, a felszentelt református lelkész, aki köztudomás szerint mintegy két évtizeden állt, különböző helyeken a református egyház szolgálatában és most is, bár állami szolgálatban, a református egyház leendő papjainak képzésére hívatott intézményénél működik.

Hogy tévedésbe ne jussanak tisztelt olvasóim, meg kell mondanom, hogy a második cikket írta Biró Lajos és az elsőt írta Zoványi Jenő.

Csak egyet nem értek. Hogyan jöhetett ki a két cikk egyike a szabadságkőművesek lapjában. Nem a Biróé, hanem a Zoványié. Mert a szabadságkőművesek nagyon is nagy súlyt helyeznek minden vonatkozásban a szépségre. Pedig ha valaki felekezeti iskola emlőjén növe, felekezeti intézményeket szolgálva, még mindig pap létére illet ir, — nem nézem helyes-é, bölcs-é, de az bizonyos, hogy — csakugyan nem szép. **K. B.**

Válasz egy levélre.

Kedves barátom, nagyon köszönöm, hogy kérésem folytán lapomra észrevételeidet megtenni sziveskedtél. Vajha minél többen cselekednék ezt, hogy így egyrészt a közhangulatot megismerjem, másrészt a kölcsönös megértéshez közelebb jussunk.

Neked két észrevételed van. Egyik, hogy túlságosan védem az egyház reformálására szoruló alkotmányát, — másik, hogy a lapban még mindig foglalkozunk dicsérve vagy gáncsolva személyekkel, ami az én aerám alatt tapasztalt csekély mértékben is egészen felesleges.

Ami az első észrevételt illeti, az merő félreértésen alapul. Sohasem állítottam, hogy az egyház fennálló alkotmánya reformra nem szorul. Sőt, mikor a zsinati előmunkálatok megindultak, azt hiszem, én terjesztettem elő a legradikálisabb egyházalkotmányi reformjavaslatokat. Az egyházkerületi közgyűlés egy pár tagja ugyan dicsérte is az unalomig. Az is én voltam, akinek kezdésére egy konkrét ügy elintézésénél egy egyházkerületi határozatba foglaltatott, hogy a mi egyházalkotmányunkban a püspöki hivatal nem nélkülözhetetlen. Mikor a zsinati tagválasztások eredménye ismeretes lett, akkor is rezignáltan írtam arról, hogy a választók nem kívánták

a gyökeres reformokat. Én csak az ellen tiltakoztam és tiltakozom, hogy *egyházunk alkotmányán a mostani súlyos viszonyok közt, a lét és nem lét határán, forradalmi úton történjék bármely legkisebb változtatás.*

Ami a másik észrevételt illeti, hát bizony az, hogy egyes előkelőink magasztaló jelzőkkel diszittetnek fel, ami lapunkban is megtörténik. Magam nem teszem, nem is helyeslem, de legtöbb esetben csak már a kész lapban látom meg. Az ilyesmi elesűszik és nagy bajt bizonyára nem okoz.

Azért ellenben, ha valakit megcsipkedünk, — ami természetesen már nem megy el csak úgy. elesűszásképen —, minden esetben vállalnom kell, vállalom is, a felelősséget. Igazad van, nem helyes az és különösen most, mikor hazánk s egyházunk jövője miatt a kétségbeesésig aggódnunk kell, hogy egymást bántuk. És ha mutatsz nekem egyetlen esetet, melyben én kötöttem bele a másikba: alázatosan meghajtom a fejemet, mert vétkeztem. Ám annyira pacifista nem vagyok, hogy eldobjam a fegyvert és engedjem, hogy akárki is bele-gázoljon féltett kincseinkbe.

Amit példaként külön említesz, a „pestiek“ esete legkevésbé sem nyomja a lelkiismeretemet. Sohasem csipkelődtem volna rajtuk, ha nem olyan céllal, móddal és hanggal jönnek, amelyet mostani válságos viszonyaink között egyházunkra végzetesnek kell tartanom. Igazad van, hogy bármily veszedelmes is a törekvésük, meg lehetne maradni az objektív érvelésnél és nem rossz megjegyzésed, hogy kár érdeklődni az országos református tanács tagjainak kiléte iránt, hiszen úgyis halva született a gyermek; felesleges vizsgálni, hogy kinek a hullája fekszik a pólyában.

Azonban vedd figyelembe, hogy az emberek mindenütt az egyházban is, értéket képviselnek. És én igenis az egyház érdekében állónak tartom tudni, hogy azok, akik e mozgalmat kezdték, *tesznek-e annyi értéket, mint Baltazár Dezső, aki ellen személy szerint kihegyezték a mozgalmuk irányát.* A Prot. egyházi és iskolai lap külön számot szentelt a sárgaföldig lecsepülésére, az úgynevezett országos református tanács pedig kellemtelenségeket igyekezett neki okozni.

Beszélgünk egészen nyíltan: igenis arról volt szó, hogy Baltazárt, mint szerintük alkalmatlant, eltávolítsák egyházunk ügyeinek vezetésétől. Ezt te is éppen olyan jól tudod, mint én. A Prot. egyh. és iskolai lap szépen meg is mondta.

Én ebben az így megindított harcban kötelességemnek tartottam teljes erőmmel odaállani Baltazár mellé. Nem barátságból, mert közügyekben nincs helye baráti szempontoknak. Nem a személyét védem, hanem azt az értéket, melyet ő a mi egyházi életünkben képvisel. Jól tudod, hogy én sohasem tartoztam a rajongói közé. Nem láttam benne bálványt, mint ti sokan. Sőt: mindig élesen és tisztán láttam a hibáit, különösen, hogy a sikerek között örömmel bocsátja szívéhez a han-

gosan örülöket, kiktől pedig: tempora si fuerint nubila, solus erit. De úgy voltam és vagyok meggyőződve, hogy ezeknek a fogvatkosoknak mérlegbevetésével is, olyan nagy érték, akit különösképen meg kell becsülni, s akinek (minden emberben levő) fogvatkosait nem aláfesteni, hanem ellenkezőleg árnyalni kellene *közérdekből*, mert köztetek, református magyar papok közt egy sincs, aki mindent összeszámítva vezetésre annyira alkalmas egyen, mint ő.

Ha akkor, amikor az O. R. L. E. hatalmának tetőpontján volt, irányultak volna eféle támadások, mint most, Baltazár ellen: valószínűleg nem érne engem a szemrehányásod. De most rendszeres, koncentrált támadást intéztek ellene. Most ott kell állnom mellette és védenem kell nem őt, hanem a benne levő nagy értékét a magyar kálvinistáknak.

Ha ezeket így végiggondolod, te, aki Baltazár bizonyára értékeled annyira és talán jobban szereted mint én, az általad úgynevezett „*pestiek*“ (akiket én igen kevés kivétellel őszintén szeretek) iránt érzett rokonszenved mellett is be fogod látni, hogy mégis helyesebb a védelmi harcban visszavágni, mint keresztyén békességgel tűrni, hogy leromboljanak értéket, melyet pótolni nem tudnak.

Igaz barátsággal híved

Kun Béla.

Különfélék.

A debreczeni kollégium konviktusa érdekében kibocsátott és lapunk múlt számában közölt felhívás már eddig is halló fülekre talált és a jószívre valló adományok a mai nehéz postai viszonyok között is már érkezgetnek a kollégiumi pénztárba. Ezzel az örvendetes híradással kapcsolatban nagyon kérjük Olvasóinkat, hogy tőlük telhetőleg kövessenek el mindent, hogy e nemes célra irányuló gyűjtésünk reményen felül sikerüljön. Az ifjúság mindig idealista volt s az ifjú lélek melegsége a késő vénységig hevíti a keblet, ne engedjük tehát, hogy a mai nehéz viszonyok, anyagi eszközök híján, ifjaink lelkéből kioltásuk az idealizmust, avagy éppen a jövő munkásainak tetterejét megbénítsák.

Püspökök internálása. Nagy Károly erdélyi református és Majláth Gusztáv Károly erdélyi római katolikus püspököt a románok internálták. A két püspöki, mint hű pásztorok, hivatásuk körében maradtak a román betörés idején is és bizonyára nem politikai viselkedésük, hanem csupán magyarságuk az oka az internálásnak. Ez ellen az erőszak ellen úgy a reformátusság, mint a magyar katolicizmus tiltakozott a kormánynál és a nemzetközi fórum előtt. A románok pedig megmutatták, hogy mit várhatnak tőlük a magyarok a jövőben?!

A vallás- és közoktatásügyi minisztériumot csakugyan ketté választják s vallásügyi miniszter Vass Já-

nos, közoktatásügyi pedig Kunfi Zsigmond lesz. Az előbbi neve akkor vált különösebben ismertté, mikor az egri képviselő választáson 1917-ben Zichy János kultuszminisztert megbuktatta, — az utóbbi pedig temesvári középiskolai tanár volt s az Apponyi—Barkóczy éra idején politikai magatartásáért indított fegyelmi eljárás miatt lemondott állásáról s azóta mint a szociáldemokrata pártvezetőségnek egyik kétségkívül igen nagy tehetségű tagja, nagy befolyást gyakorolt a parlamenten kívüli politikai élet irányítására. Mint vérbeli szociáldemokrata, bizonyára nagy gondot fog fordítani a népoktatásra, ellenben — mivel már is úgy látja, hogy a tanult elemek egy részének lehetetlen lesz a kivándorlást elkerülni — valószínűleg korlátozni fogja a felsőbb iskolákba toulást. A kultusztárca kettéválasztása egyáltalán nem jelenti még az egyház és állam szétválasztását, sőt íme az egyházi ügyek egészen külön minisztériumot kapnak. Mi csak azt sajnáljuk, hogy a minisztériumból távozik az oktatásügyek vezetésére mindenképpen hivatott és alkalmasnak bizonyult *Juhász Nagy Sándor* államtitkár, aki hír szerint igazságügyminiszter lesz.

Jövő nemzedékért címen országos gyermekvédő egyesület alakul, melynek *Berinkegy* Dénesné az elnöke. Alapító tagok 1000 koronát, rendes tagok évi 24 koronát fizetnek. A nagy fontosságú egyesületről legközelebb bővebben is megemlékezünk. Addig is ajánljuk olvasóink figyelmébe Tagsági jelentkezést szerkesztőségünk is elfogad.

Beiratkozási hirdetés. A debreczeni magyar tudományegyetemen az 1918—19. tanév II. felére a beiratások a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 6766—1919. IV. számú rendelete értelmében folyó évi február hó 15-én kezdődnek és bezárólag február hó 28-ig tartanak. E határidőn belül minden hallgató köteles beiratkozni, mert utólagos beiratkozás semmi körülmények között sem engedélyezhető. Az előadások, úgy a hittudományi-, mint a jogi- és bölcsészeti fakultáson március 1-én kezdődnek.

Értesítés. A debreczeni református tanítóképző-intézet a leszerelt katonatanulókkal, menekülő képezdészekkel annyira megtelt, hogy ebben az iskolai évben rendes tanulóul már senkisémet vehető fel. A február 1-ig nem jelentkező beiratkozott tanulók magántanulóknak tekintetnek. Debreczen. 1919 január 23. *Az igazgatóság.*

Az egyházkerületi pénztári hivatal kérése. Több alkalommal, ismételt kérés ellenére, megkérdezés előtt érkeznek kongruanyugták a pénztárhoz. Miután az utalványozó jegyzék mind a mai napig nem érkezett meg a pénztárhoz, sőt a korpótlék fedezésére szükséges összeg sem folyt még be: ismételjük a kérést, hogy míg a Debr. Prot. Lap nem közli a szokásos meghirdetést, ne méltóztassanak a lelkész uraknak a nyugtákat beküldeni.

Wilson — svéd híradás szerint — a cionisták vezérét biztosította, hogy támogatni fogja a területileg teljesen független zsidó állam megalapítását.

Pályázat

A nyüvedi református egyház a megüresedett kántor-tanítói állásra pályázatot hirdet.

Javadalom: 1. Kézpénz egyháztól 431 kor. 2. 5 és $1182/1600$ kat. hold föld. Adóját egyház fizeti. 3. Törvényes állami fizetéskiegészítés. — 4. Kétszobás lakás (előszobával), konyha, kamara, kert és melléképületek. 5. Stóla az egyházkerület új megállapítása szerint.

Kötelesség: I—VI. osztályú vegyes iskola tanítása a tiszántúli református egyházkerület tanterve szerint; presbiteri gyűlés jegyzőkönyvének vezetése; kanonika órákon és lelkész akadályoztatása esetén templomi szolgálat.

• Pályázhatnak orgonázni tudó okleveles református férfitanítók. Kellően felszerelt kérvények február hó 15-ig küldendők be. A megválasztott állását azonnal elfoglalni köteles.

Nyüved, 1919 január 18. (U. p. Paptamási Bihar m.)

Zagyva Gyula,
református lelkész.

Pályázat.

A berettyóújfalui református egyház pályázatot hirdet a megüresedett kántor-tanítói állásra.

Tanítói javadalom: 1000, azaz Egyezer korona negyedévi előleges részletekben az egyház pénztárából. Megfelelő államsegély, családi- és háborús pótlékok. Természetbeni lakás kerttel, vagy ehelyett 360 korona.

Kántori javadalom: 300, azaz Háromszáz korona kézpénz, 50 korona faváltság és stóla, amely évi 800—1000 koronára becsülhető.

Kötelességei: A presbiterium által rábízott osztály, vagy osztályok vezetése. Az összes kántori teendők végzése, egyházi énekkar szervezése és vezetése.

Pályázatok a református lelkészi hivatalhoz küldendők 1919 február hó 6-áig. Próbaorgonázás február 9-én a délelőtti istentisztelet után, amikor a presbiterium a választást is megejti. A megválasztott útiköltségeit az egyház megtéríti. Az állás azonnal elfoglalandó.

Berettyóújfalui, 1919 január 12.

Présbiterium

Pályázat

a felsőjózsi református orgonista- kántortanítói állásra. I. Javadalom: 1. Kézpénz 720 korona az egyháztól. 2. 1 öl kemény tűzifa beszállítva, felvágva. 3. Stóla egyházkerületi díjszabás szerint. 4. Törvényes állami fizetéskiegészítés. 5. A megfelelő háborús pótlékok. 6. Egyelőre bérelt lakás.

I. Kötelesség: 1. Köteles az I—VI. fiúosztályt

a tiszántúli református egyházkerületi tanterv szerint tanítani. 2. Köteles minden második héten a templomi szószéki szolgálatot elvégezni, melyért megegyezés szerinti külön díjazás jár. 3. Köteles vasárnaponként a templomi gyülekezeti éneklést orgonával vezetni. 4. Köteles temetések alkalmával a kántori funkciót elvégezni.

Pályázati határidő 1919 február 15.

Állás választás után azonnal elfoglalandó.

Hivatalos értesítés.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

266—1919. szám.

A tiszántúli református egyházkerület nagytiszteletű esperesi karának, valamennyi tanintézet tekintetes igazgatóinak.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr — folyó évi január hó 5-én 95—1919. eln. szám alatt kelt leirata szerint — a népoktatási hatóságokhoz, az állami, községi és az ezekhez hasonlóan vezetett népoktatási intézetekhez, továbbá a közvetlen rendelkezés és vezetés alatt álló összes középiskolákhoz, középfokú tanintézetekhez, valamint mindezek nevelő- és oktató személyzetéhez intézendő általános rendeleteit 1919. évi januártól kezdődőleg ebben a tárgyban kiadott s alább közölt rendelet értelmében, a hivatalos közlés joghatályával felruházott „Hivatalos Közlöny“-ben fogja az érdekeltekkel hivatalosan közölni.

Ezen módon olyan természetű általános rendeletek is kerülhetnek közlésre, melyek a vonatkozó törvényes rendelkezések értelmében a hitfelekezeti népoktatási intézetekre, vagy azok kategóriájára (pl. az állami segélyben részesülő hitfelekezeti népoktatási intézetekre) is irányadók, vagy amely rendeletekben foglaltaknak, a hitfelekezeti népoktatási intézetekre nézve az egyházi főhatóság részéről való kötelező elrendelését a meghatározott esetben elérni kívánt cél, esetleg a népoktatás és közigazgatása egyöntetűségének érdekei teheti felette kívánatosá. Sor kerülhet továbbá olyan valamely népoktatási hatósághoz intézendő rendelet közlésére is, amelyben megszabott eljárás a hitfelekezeti népoktatási helyi hatóságokat vagy magukat az intézeteket, azok nevelő- és oktatószemélyzetét is közvetve vagy közvetlenül érinti.

Az ily rendeleteknek teljes egészükben való sokszorosítása a hitfelekezeti népoktatási helyi hatóságok és intézetek részére való szétküldése úgy az egyházi, mint a népoktatási közigazgatási hatóságokat nehézkes és hosszadalmas munkával terhelte meg. Főleg nélkülözötte ez az eljárás a jó közigazgatásnak egyik lényeges kellékét: a gyorsaságot. De hátrányos volt a vele járó késedelem magukra a hitfelekezeti népoktatási helyi hatóságokra, amikor az esetleg ugyanazon községben levő állami és községi népoktatási intézetek részére a szó alatt levő rendeleteknek a „Hivatalos Közlöny“-ből való hivatalos tudomásul vételével a gyors intézkedés lehetősége már biztosítva volt. Tekintettel arra, hogy a Hivatalos Közlöny minden hitfelekezeti népoktatási- és közép-fokú intézetnek díjmentesen jár és hetenként jelenik meg, és hogy a fent jelölt természetű rendeletek

hivatalosan közöltetnek, az eddigi eljárást a felekezeti népoktatási és középfokú intézetekre és helyi hatóságokra nézve is módfelett egyszerűsíteni és gyorsítani, ha úgy az egyházi, mint a népoktatási közigazgatási hatóságok részéről ezeknek a rendeleteknek vagy az abban foglaltaknak tárgyában teendő intézkedés a „Hivatalos Közlöny”-ben megjelent rendeletre való hivatkozással történnék. Ezért az alább közölt rendeletben foglaltaknak, különösen a 3—5. pont a felekezeti helyi hatóságok és intézetek részéről való betartása elengedhetetlenül szükséges.

Felkérem azért a fenti címeket, hogy ezen pontokban foglaltakat szorosán betartani méltóztassanak. Debreczen, 1919. évi január hó 15.

Atyafiságos szeretettel és tisztelettel

dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A magyar vallás- és közoktatásügyi minisztertől.

95—1919. eln. szám.

A vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterium közvetlen rendelkezése alá tartozó valamennyi hatóságnak, hivatalnak és intézetnek.

Tudomás és miheztartás végett értesítem Cimedet, hogy 1919. évi januártól kezdődőleg a vezetésem alatti miniszterium „Hivatalos Közlöny”-ét, mely eddig csak korlátolt számú intézetnek és hatóságnak járt, a Néptanítók Lapjához hasonlóan minden tanügyi hatóságnak, hivatalnak és intézetnek ezentúl díjtalanul küldetem meg. A népoktatási hatóságokhoz, az állami, községi és az ezekre érvényes rendelkezések szerint vezetett, illetve igazgatott (izraelita, hitfelekezeti, nyilvános, társulati és magán) népoktatási intézetekhez, továbbá a közvetlen rendelkezés és vezetés alatt álló összes közép- és középfokú iskolákhoz, valamint mindezek nevelő és oktató személyzetéhez intézendő általános rendeleteimet a jövőben a „Hivatalos Közlöny”-ben fogom az érdekeltekkel *hivatalosan* közölni.

Enhez képest a „Hivatalos Közlöny”-t a *hivatalos közlés joghatályával ruházom fel* és az abban megjelent rendeleteim sokszorosítása, az intézetekhez, ezek helyi hatóságához való szétküldése alól az eddig ennek a feladatnak végrehajtására kötelezett hatóságokat, hivatalokat a jövőre nézve felmentem.

A hatóságokra, hivatalokra és a fentiekben felsorolt intézetekre nézve a következőket rendelem:

1. A „Hivatalos Közlöny” hivatalos kiadvány, amelyben foglalt minden rendelkezés a címzésben megjelölt hatóságot, intézetet, annak vezetőjét, nevelői- és oktatószemélyzetét külön rendelkezés nélkül ép úgy kötelezi, mint az írásban kiadott rendelet. Az érdekeltek tehát a „Hivatalos Közlöny”-ben megjelent rendeleteket tudomásul venni, ahhoz alkalmazkodni, illetőleg azt végrehajtani tartoznak, amennyiben pedig annak foganatosítása jelentéssel vagy bizonyos adatok (kimutatások) betérjesztésével is jár, az érdekeltektől hatóság, hivatal, vagy az intézet vezetője ezeket is, minden külön felhívás bevétele nélkül, a rendeletben megjelölt idő alatt és helyre betérjesztési kötelese.

2. Minden rendelet, mely a „Hivatalos Közlöny”-ben megjelenik, a közzétételt magában foglaló lappéldány megjelenésétől számított nyolcadik napon kézbesítettnek és kihirdetettnek tekintetik.

3. A tanügyi hatóság, hivatal és intézet, melynek a „Hivatalos Közlöny” hivatalból jár, amennyiben egyes számai rendes érkezési idejükben kézbesítve nincsenek, az illető lapszámot a postán reklamálni tartozik. A felszólalás elmaradása esetén az ügyvitelben beálló netaláni késedelem nem fog igazoltnak tekintetni.

4. A tanügy szolgálatában álló hatóság, hivatal és intézet vezetője a „Hivatalos Közlöny”-nek egyes lappéldányait megőrizni és évfolyamonként az erre a célra szolgáló fedezete terhére beköttetni, a hatóság, hivatal, illetőleg intézet javára leltárba venni tartozik. Ugyanaz áll a „Néptanítók Lapja” egyes évfolyamaira is. Ebbeli mulasztás anyagi és fegyelmi felelősséget von maga után.

5. A hatóságoknál, hivataloknál és intézeteknél a „Hivatalos Közlöny”-nek hozzáférhetőségét minden tisztviselő, illetőleg a nevelő- és oktatószemélyzet részére biztosítani kell. Ennek szabályozása a hivatal főnökének, illetőleg az intézet vezetőjének joga és feladata.

6. A „Hivatalos Közlöny”-ben megjelent, további intézkedést igénylő rendeleteket a címzésben megjelölt hatóságnál, hivatalnál — az illető lappéldányra való utalással — be kell iktatni. A „Hivatalos Közlöny” ilyen számainak kezelése sem tér el a 4. pontban megszabott módtól.

7. Ezeknek a rendelkezéseknek az intézetek által való betartását a tanfelügyelő (tanfelügyelői kirendeltség vezetője), a tankerületi főigazgató, a kereskedelmi iskolák főigazgatója, az iparoktatási főigazgató, a tanító- és tanítónőképző-intézetek szakfelügyelők, a gyógypedagógiai intézetek szaktanácsa, az Amizoni-féle orsz. magyar nőnevelő-intézet igazgató-tanácsa ellenőrizni és ennek megtörténtét a látogatási jegyzőkönyvbe is felvenni tartozik.

Budapest, 1919. évi január hó 5-én.

A miniszter helyett:

Juhász Nagy Sándor,
államtitkár.

288—1919. szám.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrtól folyó évi január hó 10-én 192. eln. szám alatt a következő leíratot vettem:

„Jelen kelet és úgyszám alatt egyidejűleg megbíztam Nagy Béla szerkesztő urat budapesti lakost, hogy a nagytömeg produktív irányú oktatását megszervezze és intézze, a munkásszervezetekkel és kulturális intézményekkel a cél érdekében megállapodásokat létesítsen olyképpen, hogy a munkásság s a pedagógia jogosult képviselői ez irányításban megfelelő szerephez jussanak.

Van szerencsém a főtiszt. Főhatóságot tisztelettel felkérni, méltóztassék a főtiszt. Főhatóság bölcs vezetése alatt álló egyházi és tanügyi hatóságok tekintetében is rendelkezni, hogy a nevezett szerkesztő urat, mint megbízottamat, fent körülírt tevékenységében a maguk részéről is támogassák. Budapest, 1919. évi január hó 10-én. A miniszter helyett: Juhász Nagy Sándor, államtitkár.”

Ezen leíratot közzé teszem, figyelmébe ajánlva azoknak, akiket illet.

Debreczen, 1919. évi január hó 10.

Tisztelettel

dr. Baltazár Dezső,
püspök.